

CÀPSULA DE FUTUR

**QUÍMICA, TURISME I SECTORS EMERGENTS.
L'ESTRUCTURA PRODUCTIVA DEL CAMP**

JUAN ANTONIO DURO

1. Introducció

Aquesta càpsula pretén oferir algunes reflexions inicials amb relació a l'estructura productiva del Camp de Tarragona, la seva situació, els conflictes interproductius aparents i l'estratègia futura arran de la seva posició.

L'estructura productiva és un factor determinant del creixement econòmic. Específicament, ***l'especialització del territori en sectors expansius proporciona un plus de creixement, que és garantia de prosperitat i de progrés en el nivell de vida***. En contraposició, la dedicació preferent dels recursos a activitats de baix valor afegit i reduït creixement futur (potencial) constitueix una pedra voluminosa que obstaculitza el creixement sostingut i vigorós. En aquestes circumstàncies, les discussions a l'entorn de l'estructura productiva òptima i, en concret, del paper en la generació d'activitat dels diferents sectors entenem que són un dels aspectes clau que cal considerar en la planificació estratègica del Camp de Tarragona per als propers anys.

2. Un tema previ. La dicotomia especialització versus diversificació estructural

La literatura acadèmica no ha consensuat històricament un argument únic sobre la idoneïtat de concentrar els recursos productius en certes activitats o diversificar-los. Així, segons la tradició més clàssica, els territoris haurien d'assignar els seus recursos escassos a les utilitzacions més òptimes, governant la comparació dels costos d'oportunitat, i deixant, consegüentment, de produir allò pel qual els costos d'oportunitat són superiors a d'altres alternatives viables. De fet, portat a l'extrem, aquest argument conduiria a l'existència de sistemes productius divergents en el territori, segons la disponibilitat de recursos específics no reproduïbles o d'actius creats.

El problema, però, d'aquestes estructures productives resultants "monocolor" és la major probabilitat de risc de les economies davant l'aparició de *shocks* específics sectorials, tant d'origen en la demanda com en l'oferta, menys improbables per la pèrdua domèstica d'instruments d'intervenció anticíclics com la política monetària o canviària. Aquest argument, que clarament aniria a favor de la diversificació sectorial com a estratègia per aturar el risc (recordant la teoria del dossier financera), hauria rebut el suport del posicionament d'il·lustres com Paul Krugman en la seva anàlisi de les àrees monetàries òptimes i l'experiència d'unificació monetària europea. De fet, en l'actualitat, aquesta darrera línia sembla la que té més adeptes. La realitat arreu dels països desenvolupats mostra, sense anar més lluny, l'èxit d'opcions basades en la diversificació sectorial del teixit productiu.

L'aposta per la diversificació, limitada, evidentment, per l'existència d'avantatges comparatius i una certa especialització haurien de ser, segons el nostre parer, una referència per a la planificació estratègica del Camp de Tarragona.

Com a indicador global del grau de concentració productiva, el quadre 1 reproduïx la computació de l'índex de Herfindhal-Hirschman. Un valor proper a 0 és indicatiu d'elevada heterogeneïtat productiva. En termes globals, el grau de diversificació és elevat i proper a la mitjana catalana. No obstant això, emergeixen importants discrepàncies quan es baixa pel territori. Un cop més —i això serà un fil conductor al llarg de les càpsules— les diferents comarques són lluny de mostrar un comportament prou uniforme. En aquest sentit, podríem segmentar les sis comarques del Camp en quatre grans tipologies: en primer lloc, l'Alt Camp, amb una estructura productiva molt diversificada; en segon lloc, un grup de comarques amb un grau de concentració superior a la mitjana catalana però no excessivament allunyat (Tarragonès i Conca de Barberà); en tercer lloc, dues comarques amb un grau de concentració ja significativament elevat, el Baix Penedès (turisme i construcció) i el Baix Camp (energia), i finalment, s'identifica el Priorat, amb una estructura molt concentrada (agricultura i construcció). Aquesta forta heterogeneïtat, de fet, pot frenar el desenvolupament harmònic en el futur.

Cal pensar, de fet, que dues de les comarques, la Conca i el Priorat, apareixen amb un pes elevat del sector agrícola, més del 10% del VAB anual, amb més risc inherent de fluctuacions. La construcció, per altra banda, presideix el creixement econòmic del Baix Penedès, mentre el Baix Camp es veu fortament afectat pel sector energètic, que suposa el 64% de la producció industrial. Entenem, per tant, que la similitud agregada estructural amaga fortes discrepàncies i especialitzacions que reporten un creixement incert i amenacen un creixement harmònic.

Quadre1	
Concetració productiva, 2004	
	Índex concentració
Alt Camp	0,0243
Baix Camp	0,0779
Baix Penedès	0,0624
Conca de Barberà	0,0520
Priorat	0,1953
Tarragonès	0,0519
Camp de Tarragona	0,0423
Catalunya	0,0424
<i>Font: Elaboració pròpia a partir de Caixa de Catalunya</i>	

3. La Indústria: el pes de la petroquímica i la seva necessitat

La fesomia actual de l'economia del Camp ve certament protagonitzada per la petroquímica, que aporta el 55% del VAB industrial del territori. Amb empreses capdavanteres, el polígon industrial de Tarragona (que abraça tant el Tarragonès com el Baix Camp) constitueix un dels gran centres productius del sector a tot l'Estat.

Entenem, però, que l'important VAB generat, així com els efectes d'arrossegament amb altres empreses de l'àrea, motiven la necessitat de mantenir aquestes activitats al territori i, per què no, ampliar-les. Les economies d'aglomeració i densificació productiva, així com l'existència de mà d'obra qualificada al Camp, fortament relacionada amb els centres universitaris existents i la formació empresarial, estan produint un increment en les inversions (i.e. Dow Chemical Ibérica, Lanxess). La deslocalització en aquestes branques de producció és més difícil a causa de l'elevat volum d'immobilitzat material instal·lat i les necessitats de capital humà, infraestructures viàries i portuàries. De fet, els avantatges competitius de la zona atreuen inversions en funcions de comandament, d'elevat valor afegit, que assegurin l'aposta d'aquestes empreses pel territori.

Quadre 2
Dinàmica dels grans sectors productius
Percentatge en termes de VAB

	Var. 02/05	Pes 2005
<i>Camp de Tarragona</i>		
Agricultura	-0,4	2.0
Indústria	1,3	30.6
Construcció	6,2	10.5
Serveis	4,1	56.8
Total	3,3	
<i>Catalunya</i>		
Agricultura	0,2	1.5
Indústria	0,0	25.3
Construcció	5,5	8.6
Serveis	3,4	64.6
Total	2,7	

Font: Caixa Catalunya

Aquest tipus d'indústria, fortament lligada als mercats internacionals, no depèn de la demanda interna i, per tant, no veu limitat el creixement per la profunditat i extensió del mercat interiors. Les inversions en R+D s'han produït als darrers anys, garantia de la capacitat de territori que, en cap cas, s'ha de limitar sinó més aviat activar.

La compatibilitat amb la resta de sectors sembla irrenunciable. **La convivència del sector industrial amb la resta de sectors és inexcusable.** El Camp té la fortuna de concentrar indústria d'elevat valor afegit, fruit de les inversions exteriors fetes en el passat. La massa crítica actual pot incrementar les inversions d'empreses relacionades aprofitant l'existència del *pool* industrial. La indústria petroquímica és, doncs, un element primordial definitori de l'estructura econòmica del Camp i que l'enriqueix en la diversitat.

Quadre 3
Especialització Industrial, 2005
Percentatge sobre producció industrial global

	Camp de Tarragona	Catalunya
Energia, aigua, extractives	35.3	12.8
Aliments, begudes, tabac	8.9	11.2
Tèxtil, cuir, calçat	2.1	6.2
Fusta i suro	1.2	1.4
Paper i arts gràfiques	4.7	9.1
Química	19.1	14.5
Cautxú i plàstic	2.3	4.9
Altres minerals no metàl.	6.8	4.9
Metal·lúrgia i prod. metàl.	6.2	9.9
Maquinària i equip. mecàn	2.6	5.8
Equip. elèct, electrò i òptic	7.3	8.1
Material de transport	1.4	7.8
Indústries diverses	2.3	3.3

Font: Caixa Catalunya

4. El turisme

L'expansió de les activitats econòmiques al Camp implica una intensa competència pel sòl disponible en certes zones. En aquest sentit, un dels principals demandants, sobretot a la façana litoral, i veritable motor econòmic als darrers anys en el territori, ha estat el desenvolupament de les activitats turístiques. Els factors d'atracció climàtics, conjuntament amb el ric patrimoni monumental, el paper d'una locomotora com Port Aventura i el creixement de l'aeroport de Reus han originat una grau allau de turistes. Les friccions amb d'altres sectors competidors pel territori lògicament han aparegut. El creixement de les activitats turístiques proporciona ingressos, activitat i benestar al territori, però no hem de perdre de vista els costos associats en termes d'externalitats negatives. Entenem que el creixement purament quantitatiu del sector al Camp, sense cap racionalització en el seu progrés, no és pas el camí d'evolució adequada ni a mitjà ni llarg termini. La previsió del que he anomenat en algun lloc *model quantitatiu* semblaria continuar, a causa de l'augment previsible en l'activitat de l'aeroport de Reus per les seves obres de millora i la voluntat, per part de Ryanair, d'establir una base

d'operacions en aquesta instal·lació (la tercera),¹ si les inversions infraestructurals es produeixen.

Probablement les estratègies, en aquest sentit, suposin desenvolupar activitats turístiques de més valor afegit, més escrupuloses mediambientalment parlant. El turisme cultural, de ciutat, l'enològic i el gastronòmic són activitats més coherents amb un model de creixement turístic més sostenible.

Quadre 4
Evolució demanda turística per tota la demarcació i Catalunya,
gener-agost 2006

	g-a 2006	total 2005	Var 04/05	Var g-a 06/05
<i>Tarragona</i>				
Turistes estrangers (milers)	2.053	1.671	19,2%	9,6%
Pernotacions (milers)	15.678	12.637	8,8%	6,3%
Estada mitjana	7,6	7,6	-8,8%	-3,0%
<i>Catalunya</i>				
Turistes estrangers (milers)	14.685	11.229	11,5%	6,9%
Pernotacions (milers)	114.651	86.360	2,6%	2,4%
Estada mitjana	7,8	7,7	-8,0%	-4,2%

5. El serveis quinaris

Donat el creixement esperat del turisme, ***l'estratègia amb relació a les activitats terciàries hauria de pivotar més aviat a centrar els esforços orientadors en el desenvolupament de les activitats més lligades a la funció de producció i de més valor afegit. Parlaríem dels anomenats serveis quinaris, els serveis creatius.*** Són aproximadament els sectors que l'OCDE anomena KIS (*knowledge intensive services*) i inclouen els serveis més intensius en coneixement com els d'R+D, les activitats informàtiques, la logística, els serveis a les empreses i els culturals. La creació, doncs, com a font d'innovació no només a les activitats manufactureres sinó també en el sector terciari. Val a dir, abans de tot, que l'estratègia sectorial de foment ha de comptar prioritàriament amb els serveis, atesa la seva capacitat per generar llocs de treball, que la indústria és incapaç, i pel volum d'inversions estrangeres.

Els serveis quinaris típicament es concentren en els grans nuclis urbans i a la capital catalana. La congestió de BCN, així com el guany de població del Camp per processos de suburbanització, fan predir, però, un augment d'aquesta tipologia en el futur. Al quadre 5 s'ofereixen dades sobre la seva importància i dinàmica a la zona. Es pot veure com aquesta tipologia genera el 34% de ocupació terciària (assalariada) al Camp, xifra

¹ Segons les estimacions de la pròpia companyia l'increment podria significar doblar el nº de passatgers en l'aeroport de Reus, acostant-se, inclús, a les xifres de l'aeroport de Girona.

encara inferior al 39% que aporten en el context català global. Com es fàcil d'identificar, el dinamisme d'aquestes activitats és especialment important els darrers anys.

Quadre 5. Especialització serveis quinaris, desembre 2006
Pes sobre ocupació serveis globals i variacions interanuals 2006

	Camp de Tarragona	Catalunya
<i>Pes sobre serveis totals</i>		
Correus i telecomunicacions	0.9%	1.1%
Activitats Informàtiques	0.5%	1.7%
R+D	0.6%	0.4%
Altres activitats empresarials	14.3%	17.0%
Educació	5.9%	5.9%
Sanitat i serveis socials	8.7%	9.7%
Activitats culturals i esportives	3.4%	2.9%
Total	34.4%	38.8%
<i>Creixement 06/05</i>		
Correus i telecomunicacions	6.3%	3.5%
Activitats Informàtiques	0.0%	10.5%
R+D	19.1%	10.8%
Altres activitats empresarials	7.3%	7.7%
Educació	7.2%	4.6%
Sanitat i Serveis Socials	10.2%	7.5%
Activitats culturals i esportives	6.5%	3.4%
Total serveis quinaris	8.0%	6.9%
Total serveis	5.3%	4.6%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball, Generalitat de Catalunya.

6. Sobre el posicionament de futur amb relació a la composició sectorial: petroquímica, turisme i sectors terciaris emergents

El model productiu del Camp ha de ser un model sostenible a mitjà i llarg termini i fonamentat en els seus avantatges competitius. Fugint dels avenços purament conjunturals, els pilars han de ser l'existència d'actius productius creats i difícilment reproduïbles. La creativitat, la innovació i l'explotació de l'avantatge que li confereix la seva situació geogràfica i infraestructural haurien de permetre l'avenç cap a una estructura productiva amb més pes dels serveis basats en la creació, amb la consolidació de la indústria de gran valor afegit i la racionalització en el creixement del turisme. A continuació se sintetitzen alguns objectius estratègics que poden ser inicialment considerats:

- Increment de la productivitat petroquímica i aposta per atraure inversions en posicions elevades de la cadena de valor.
- Necessitat per fer compatible el creixement industrial amb l'expansió del turisme.
- Inversions al Port de Tarragona.

- Racionalització del creixement turístic, presidit pel concepte de capacitat de càrrega i rendibilitat social.
- Accions en pro de l'increment en el pes del serveis quinaris, creatius en resposta a la demanda o com actuació proactiva.

Al cap i a la fi, i probablement més enllà de la discussió sobre l'especialització sectorial, probablement hauríem de fer un pas endavant en les discussions sobre el pes dels sectors i discutir temes relacionats amb una especialització funcional, que posés l'èmfasi en les funcions que impliquen la utilització de factors en què podem tenir un paper rellevant en el concert global, les funcions associades al coneixement o al capital humà de manera transversal en els diferents sectors productius.